

i nacionalne države u 19. stoljeću, uspon liberalne države (Engleska, Francuska) i totalitarnu reakciju na nju u obliku nacističkih, fašističkih i komunističkih režima. Prema autoru, totalitarne države primjer su izopačenosti prava i zakona, što ga vodi prema zaključcima o krhkosti demokratske države te o opasnosti od nacionalne ideje dovedene do ekstrema.

Posljednje, šesto poglavlje posvećeno je Europskoj uniji kao zajednici izgrađenoj na pravu i putem prava. Riječ je o povijesno jedinstvenom načinu povezivanja suverenih država koji pred njih postavlja velike izazove što se pak ogledaju u novom načinu upravljanja (regulatorna država), prenošenju određenih ovlasti država na institucije nadnacionalne razine (Europska središnja banka, primjerice) te preispitivanju poimanja demokracije u okviru širem od nacije-države (problem demokratskog deficita EU-a). Sve je to zapravo izazov tradicionalnoj ideji suverenosti koju se ili treba redefinirati ili naprosto odbaciti jer više ne pokazuje slaganje s stvarnošću. Nakon dugih vremena nasilja i sukobljavanja, a pogotovo nakon razornih i zastrašujućih iskustava Prvog i Drugog svjetskog rata, Europa se okreće izgradnji i miru, što ne znači da takva zajednica država postaje beskonfliktne naravi. Naprotiv, prostor za razmirice i konfrontiranja je velik, ali se taj potencijal sukoba kanalizira na jedan drugačiji način, posebno imajući u vidu krvavu i tegobnu povijest koju Europa nosi na leđima.

Knjiga Jeana Picqa vrijedno je djelo o povijesti države i prava u Europi. Kao takvo, "europocentrično", nudi i svojevrsan politički uvid u ideju Europe i njezino značenje u različitim povijesnim razdobljima

od srednjega vijeka do danas. Slijedeći put kojim nas Picq vodi u svom intelektualno izazovnom i opširnom štitvu, stvaramo dojam o jedinstvenosti europskog načina promišljanja ideje države, te još više o iznimnosti njezinog nastanka, ali i o iskustvu koje možemo zajedno podijeliti kao stanovnici kontinenta zvanoga Europa. Ovaj kratak prikaz ne uspijeva dočarati svu slojevitost i značaj ovoga djela te preostaje jedino preporuka da ga se svakako ne zaobide.

Mirela Radonjić

Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Prikaz

**Scott Burchill
i Andrew Linklater (ur.)
Theories of International
Relations**

Basingstoke, Palgrave MacMillan, 2013 (5. izd.),
v + 388 str.

Prije devetnaest godina publicirano je prvo izdanje zbornika *Theories of International Relations*, da bi 2013. godine izašlo u petom izdanju. Rijedak uspjeh koji su urednici Scott Burchill i Andrew Linklater postigli ne samo objavom pet izdanja i opstankom na tržištu udžbenika gotovo dvadeset godina već i popularnošću ovog djela u studijskim programima iz međunarodnih odnosa upućuje na stav da bi hrvatsko čitateljstvo trebalo toj knjizi posvetiti više pozornosti.

Novo izdanje podijeljeno je u 12 poglavlja: *Introduction* (Burchill i Linklater, str. 1-31), *Realism* (Jack Donnelly, str. 32-56), *Liberalism* (Scott Burchill, str. 56-87), *The English School* (Andrew Linklater, str. 88-112), *Marx and Marxism* (Andrew Linklater, str. 113-137), *Historical Sociology* (Andrew Linklater, str. 138-161), *Critical Theory* (Richard Devetak, str. 162-186), *Post-structuralism* (Richard Devetak, str. 187-216), *Constructivism* (Christian Reus-Smit, str. 217-240), *Feminism* (Jacqui True, str. 241-265), *Green Politics* (Matthew Paterson, str. 266-290), *International Political Theory* (Terry Nardin, str. 291-318). Knjiga je opremljena kratkim predgovorom (str. viii), popisom kratica (str. ix), popisom literature (str. 319-357) te indeksom imena i pojmova (str. 358-388).

U uvodnom poglavlju Burchill i Linklater nude sustavan uvod u razvoj i probleme teorija međunarodnih odnosa, datirajući njihov početak, a tako i početak akademskog istraživanja međunarodnih odnosa uopće, na kraj I. svjetskog rata (str. 6). Kao glavne teme u ranom razvoju tog novog polja identificirali su (1) pitanje o glavnim uzrocima I. svjetskog rata, (2) pitanje o načinu sprečavanja takvog sukoba u budućnosti te (3) pitanje o karakteru novog svjetskog poretka u kojem bi sprečavanje takvih sukoba bilo zajamčeno međunarodnim institucijama. Važnije od toga, nude metateorijski model za razumijevanje različitih teorijskih pristupa koje nalazimo u knjizi.

Prvo, identificiraju Međunarodne odnose kao interdisciplinarno studijsko polje koje uključuje i potrebu stručnjake iz polja filozofije, povijesti, političkih znanosti,

psihologije, ekonomije i drugih znanosti. Iako prikaz knjige nije uobičajeno mjesto za kritičke komentare koji se ne tiču samog prikaza, valja napomenuti kako ova podjela nosi pouku za hrvatsku akademsku zajednicu u kojoj se Međunarodne odnose još uvijek promatra isključivo kao politološku granu, dok su oni od svojih začetaka konstituirani kao interdisciplinarno znanstveno polje koje uključuje elemente raznih humanističkih i društvenih znanstvenih područja.

Drugo, teorijske pristupe međunarodnim odnosima dijele u dva tabora, eksplanativne i konstitutivne. Eksplanativnim teorijama pripadaju oni autori i pristupi kojima je cilj objasniti i predvidjeti trendove i obrasce u međunarodnim odnosima te vjeruju da teorije samo objašnjavaju objektivnu stvarnost na koju same ne utječu. S druge strane, konstitutivnim teorijama pripadaju autori i pristupi koji negiraju strogu diferencijaciju subjekta i objekta u istraživanju te vjeruju da same teorije konstituiraju, tj. sudjeluju u stvaranju relevantnih obrazaca u međunarodnim odnosima.

Treće, Burchill i Linklater pristupaju različitim teorijskim pristupima u međunarodnim odnosima kao paradigama radije nego kao teorijama. Razlika je, dakako, u tome što teorije nude različita objašnjenja istih fenomena, aktera, događanja i sl., dok se paradigmatičke razlike u teorijskim pristupima međunarodnim odnosima očituju izostankom suglasnosti oko temeljnih tema i aktera u međunarodnim odnosima. Dok su za realiste temeljni predmet proučavanja odnosi moći među državama kao (vestfalijanskim) akterima u međunarodnim političkim odnosima, za marksiste su glavni akteri ekonomske klase i, dakako,

međunarodna klasna borba koja ne poznaje državne granice. Naravno, katkad je moguće dva ili više pristupa promatrati kao sukobljene teorije unutar istog paradigmatškog okvira, ali – kao što pokazuje primjer realizma i marksizma – ne uvijek.

Četvrto, Burchill i Linklater dijele teorijske (ili paradigmatške) pristupe međunarodnim odnosima na *mainstream* i kritičke, pri čemu *mainstream* pristupi uglavnom odgovaraju eksplanativnim pristupima iz prethodne podjele, a kritički konstitutivnima.

Navedene podjele važne su kako bi čitatelj bio u stanju razumjeti različite skupove problema i aktera koji su tematizirani u poglavljima knjige. Također, svojim objašnjenjima Burchill i Linklater ne samo pokazuju koliko je proučavanje međunarodnih odnosa kompleksno već i ukazuju na probleme interdisciplinarnog polja u kojem izostaje temeljna teorijska suglasnost oko predmeta proučavanja i metode. Kada je riječ o predmetu proučavanja, to bi mogli biti ekonomski i/ili politički odnosi među državama (realizam, liberalizam, konstruktivizam), i/ili ekonomskim klasama (marksizam, kritičke teorije), i/ili međuna-

rodnim organizacijama (liberalizam), i/ili pojedincima (liberalizam), i/ili muškarcima i ženama (feminizam) itd., pri čemu zbog paradigmatških razlika nije jasno koje su od mogućih disjunkcija uključene, a koje isključene. Kada je riječ o metodi, nailazimo na nesuglasice oko temeljnih ontoloških i epistemoloških pitanja, ali i nesuglasice između autora koji se zalažu za istraživanje korelacija i uzročnih odnosa između mjerljivih varijabli i autora koji se zalažu za kvalitativni pristup. Sve to pokušaj sinoptičkog prikaza različitih teorija čini još složenijim i težim.

Theories of International Relations vrijedno je štivo upravo zato što su njegovi urednici odlučili prihvatiti kompleksnost teorijskog proučavanja međunarodnih odnosa, a autorima omogućili predstavljanje osnovnih tema u vlastitim pristupima. Za razliku od autora i urednika mnogih teorijskih uvoda u Međunarodne odnose, Burchill i Linklater odbili su prikazati svoje akademsko polje kao paradigmatški uređenu cjelinu. Time ga nisu degradirali, već su ukazali na prijepore koji se javljaju već samom uključenošću stručnjaka iz toliko različitih disciplina.

Stipe Buzar

DIU-Libertas, međunarodno sveučilište